

AMORFISTA MORFOLOGIAA

Stephen R. Anderson *A-morphous morphology*. Cambridge studies in linguistics 62. Cambridge University Press, Cambridge 1992. XI + 434 s. ISBN 0-521-37866-4.

Kielen klassisessa strukturalistisessa rakenneanalyysissä ilmaukset on tapana segmentoida osiin. Morfologiassa tähän menettelytapaan sisältyy ajatus pienimpien rakenneyksikköjen, morf(eem)ien, paitsi muodollisesta myös funktionaalisesta diskreettisuudesta: sananmuoto jäsentyy selvärajaisiin minimaalisiin osiin, joilla kullakin on oma erotettava merkityssisältönsä. Ongelmaksi tällaiselle katsannolle koituvat erilaiset ei-affiksaaliset morfit, siis esim. katko-, salkku-, nolla- ja metateesimorfit; ne ovat rakenteeltaan diskontinuaatiivisia tai niiden muoto ja merkitys ovat jotenkin epäsuhdassa toisiinsa.

Andersonin teos on suunnattu vallitsevaa segmentaalimorfologista tutkimusperinnettä vastaan. Tutkimuskohteeseen Anderson määrittelee sanan sisäisen rakenteen. Hän ei käsitä sanaa toisiaan seuraavien konstituenttimorfeemien sekvenssiksi vaan antaa sanalle kokonaistulkinnan sananmuotojen välisten paradigmaattisten suhteiden sekä kielen morfeemivaraston avulla. Periaatteena on, että yhdestä kokonaisesta sananmuodosta tuotetaan sananmuodostussääntöjen («Word Formation Rules») perusteella toinen kokonainen muoto, josta voidaan edelleen johtaa lisää muotoja. Perusmuodosta ja siihen ripustuvista morfologisista elementeistä rakennetaan näin lopullinen sananmuoto paralleelisesti eikä sekventiaalisesti morfeemi morfeemilta prosessoiden. Kaikkiaan tässä kuvauksessa on kyse niistä periaatteista, joiden mukaan morfologinen aines jakautuu sanoihin. Andersonin näkemyksen mukaan kielen morfologia muodostuu säännöistä eikä yksiköi-

den luettelosta. Paitsi morfologisia prosesseja säännöt kuvaavat myös muotojen välisiä staattisia suhteita.

Kirjaa leimaa tiukka teorian vaatimus, ja sovellettava kuvausmalli on generatiivinen. Sääntöjen mukaisesti generoimalla muodostetaan sanoja, niin taivutusmuotoja kuin johdoksiakin. Andersonin käsitteistössä nämä molemmat sanatyypit (sekä lisäksi yhdyssanat) kuuluvat »sananmuodostuksen» alaan. Kullakin on silti omanlaisensa muodostussäännöt (ja erikseen on vielä fonologiset säännöt). Erona tapausryhmien kesken on mm. se, että taivutukseen ulottavat vaikutuksensa myös syntaksin säännöt. Andersonin mukaan sanan sisäistä rakennetta säätelevätkin kieliopin eri tasot yhdessä.

Morfologisen kuvausmallinsa perusteellisen muttei silti mitenkään helppotajuisen esittelyn jälkeen Anderson kritisoi luvussa 12 perinnäistä sanan rakenteeseen pohjaavaa kielitypologiaa. Hän katsoo, että esim. agglutinoivia tai fusionaalisia voivat järkevästi katsoen olla vain yksityiset säännöt eivätkä kokonaiset kielet ja että sellaiset kielet, joiden morfologia edustaa puhtaasti yhdentyypisiä sääntöjä (kuten esim. turkki, joka on puhtaasti agglutinatiivinen kieli), ovat äärimmäisen harvinaisia.

Luvussa 13 Anderson käsittelee erittäin kiintoisalla tavalla morfologista muutosta. Kirjoittajan mukaan kielen muotojen muuttuminen on otettava huomioon myös synkronista morfologian teoriaa rakennettaessa.

Anderson on kirjoittanut kirjansa runsaaseen, toisteliaaseen tyyliin; käytetyt lähteet tosin on merkitty tekstiin puutteellises-

ti. Kehitellyn kuvausmallin voi arvella palvelevan erityisesti sellaisten morfologisten järjestelmien kuvausta, joissa on runsaasti fusionaalisia piirteitä.■

VESA KOIVISTO
*Kotimaisten kielten tutkimuskeskus,
Sörnäisten rantatie 25, 00500 Helsinki*
Sähköposti: *Vesa.Koivisto@Domlang.Fi*